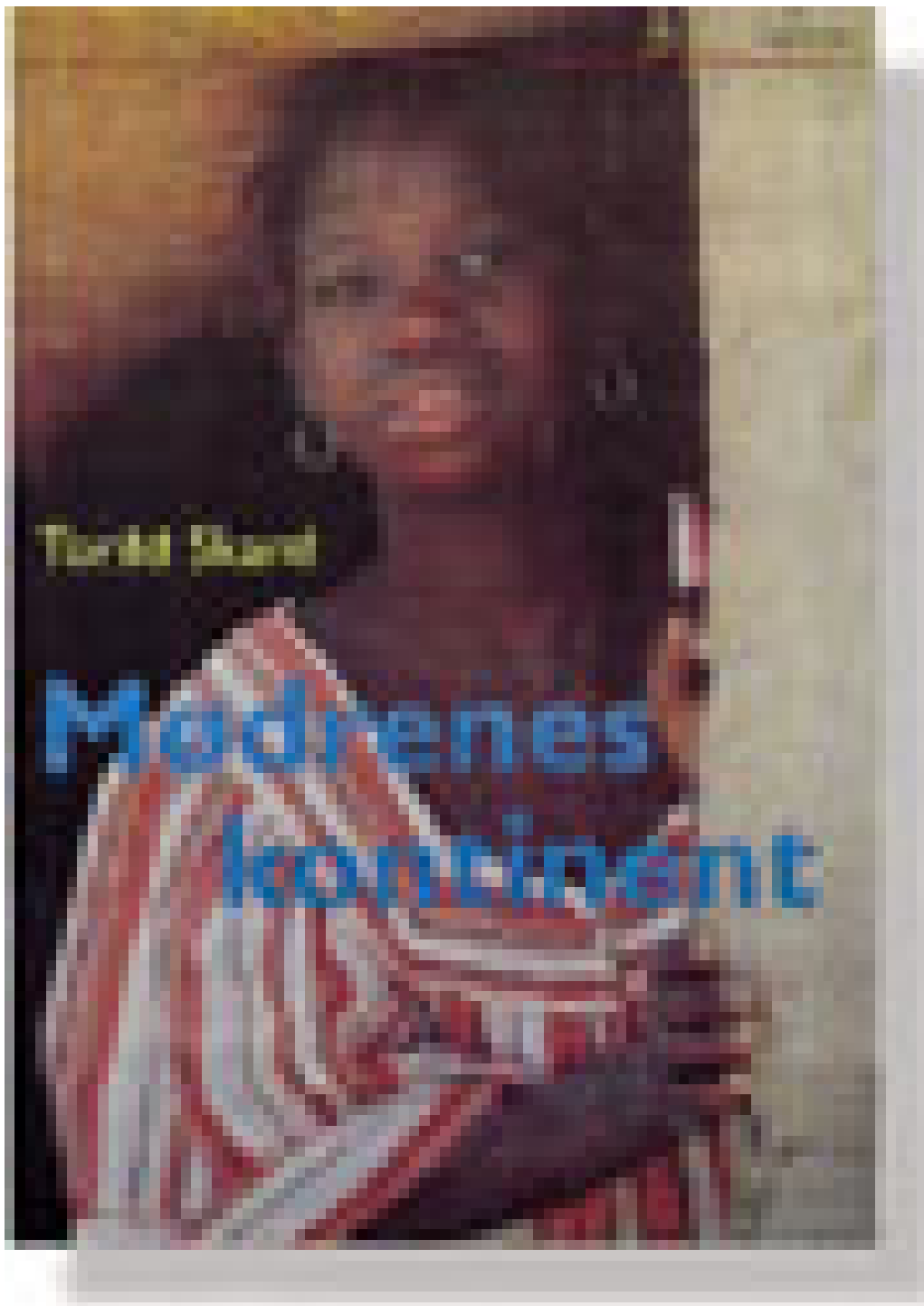

Afrikas fattigdom – til ettertanke

BOKOVERSIKT

Torild Skard er kjent for folk flest som politiker. Hun var vår første kvinnelige lagtingspresident. Etter noen år som leder for styret i FNs barnefond, UNICEF, ble hun i 1994 fondets regionaldirektør i Vest- og Sentral-Afrika. Hun tjenestegjorde i fem år, stasjonert i Abidjan i Elfenbenskysten, men reiste i embets medfør flittig rundt i de 23 landene regionen omfatter. I denne fattigste delen av verden lever 10 % av verdens folk. Målgruppen for UNICEF er kvinner og barn, og utfordringene er legio.

Den første delen av boken handler blant annet om barnesoldater og om ”krigskvinner”, AIDS og malaria, fattigdom og underernæring, omskjæring av kvinner og mødredød, pikers mangelfulle skolegang og barnearbeid. Dette er saker som dekkes av målene som ble vedtatt av ”barnetoppmøtet” i 1990. UNICEF og en rekke andre aktører, offentlige som frivillige, har deltatt i kampen for å bedre sykdom og uverdige levekår. Skard forteller om dette arbeidet, med hovedvekt på kvinnenes og barnas situasjon.

Hun illustrerer hvordan gode formål kan hemmes på grunn av ulikt syn på strategiene og at gode politiske beslutninger ofte ikke kan realiseres fordi det mangler penger; i mange av landene går mer enn halvparten av det magre statsbudsjettet med til å dekke gjeld og renter av gjeld til Verdensbanken og det internasjonale pengefondet.

Økonomisk nedgang i 1980-årene førte til svekket tilbud i helsesektoren, og den ideelle målsettingen om at alle skulle få gratis helsetjeneste, måtte forlates. Likevel ble primærhelsetjenesten styrket i de fleste landene, etter initiativ tatt på et WHO-møte i 1987. I sitt arbeid engasjerte Skard seg sterkt for å hevde og bedre kvinners rettigheter, i denne sammenhengen for representasjon i lokale helsekomiteer, der det stort sett satt menn.

Den andre delen er en reise i historie og samfunn, der Skard beretter litt om egne opplevelser, men mest om de vestafrikanske landenes historie, med stadier av sivilisert utvikling, mektige keiserriket i mange hundre år fra omkring år 1000, og mange mindre stater. Fra 1500-tallet kom slavehandelen til Amerika, men indre slaveri var også utbredt. Så kom kolonitiden fra 1880-årene frem til 1960-årene. Med en afrikansk professor som hjemmelsmann diskuterer hun de virkningene kolonitiden hadde på den senere utviklingen. De omtales som i hovedsak negative, fordi produksjonen ble bestemt av kolonimaktens behov og ikke landenes egne, samtidig som fortjenesten på varehandelen gikk til utenlandske banker og firmaer og lite eller ingenting ble reinvestert i Afrika. I dag varierer styringsform og politisk system fra land til land, fra militærstyrer til ulike grader av demokrati. I stedet for politiske partier er det ofte stammetilhørighet som bestemmer maktfordelingen. Religion spiller en rolle; avhengig av balansen mellom kristendom, islam og tradisjonelle religioner.

Ressursmangel betyr at statlige organer er få, små og underbemannet, som blant annet medfører dårlig kontroll med inndrivning av skatter og avgifter, altså en ond sirkel med ytterligere svekkelse av økonomien. Offentlige funksjonærer er lavt lønnet. Skard nevner i forbifarten korrupsjon og bestikkelser, men det er ikke et sentralt tema. I avslutningsdelen diskuterer Skard landenes vanskelige, noen sier håpløse, situasjon i dag. Hun fremhever at det stadig skjer en tapping av Afrikas ressurser, og at den eneste måten å snu den nedadgående spiralen på, går gjennom økt tilførsel av ressurser. Her må sletting av gjeld være et sentralt element. Hun peker på at den økonomiske bistanden landene har fått, egentlig ikke dreier seg om enorme beløp, dessuten at hjelpen ble sterkt redusert i løpet av 1990-årene. Fra min tid i Tanzania husker jeg hvordan Norge med kort varsel ”frøs” 90 millioner kroner av årets bistand i 1994, fordi regjeringen ikke satset tilstrekkelig for å bekjempe korrupsjon. De forente kongeriker og andre nordiske land reduserte sin bistand samtidig. Dette var penger som figurerte i det tanzanianske statsbudsjettet. De 90 norske millionene havnet isteden i Uganda.

Boken har en del utvalgte fotografier, et par kart, en tabell med statistiske data fra regionen, ordliste, litteraturliste og to stikkordlister. Den er krydret med tekstbokser, som er fylt med dikt og velvalgte sitater av afrikanske forfattere. I ordlisten savner jeg forklaring på alle bokstavforkortelsene. Man kan ikke forvente at selv velinformerte lesere skal vite hva OECD, IMF, ILO, UNESCO og WHO står for. Noen av dem er forklart på norsk første gang de dukker opp i teksten, men jeg og andre lesere vil vite hva bokstavene egentlig står for. At UNICEF er United Nations International Children's Fund, måtte jeg finne ut på annen måte.

Skard har gjort et grundig arbeid. Det er en imponerende stoffrikdom hun har maktet å samle og sette på papiret så raskt etter at hennes engasjement i Afrika tok slutt. Det faglige stoffet brytes og illustreres av beretninger om egne opplevelser og erfaringer fra de mange reisene rundt om i regionen. Likevel er boken ikke lettlest, det er nesten for mye stoff mellom to permer. Disposisjonen kan virke litt usystematisk, men underoverskrifter i hvert kapittel hjelper godt.

Mødrenes kontinent vil interessere alle som er engasjert i utviklingshjelp og andre som vil lære noe om Afrika og få et mer nyansert bilde enn det nyhetsmediene gir oss. Jeg ser at den er under oversettelse til engelsk og snart vil bli gitt ut i USA. Det er gledelig.

PerBergsjø

Snarøya

Publisert: 20. januar 2002. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 10. juli 2026.